

NOVÉ OBJEVY VE STŘEDOMOŘÍ

MARIKA TISUCKÁ – PAVEL TITZ

Národní muzeum
Praha 2022

NÁRODNÍ
MUZEUM

Nové objevy ve Středomoří

Editoři:

Marika Tisucká - Pavel Titz

Autorský kolektiv:

Věra Klontza-Jaklová, Stanislava Kučová, Karel Kůt,
Jaroslava Schmidtová, Helena Svobodová, Marika Tisucká,
Pavel Titz, Lenka Vacinová, Marína Zubajová

NÁRODNÍ
MUZEUM

Praha 2022

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/17.VI.a, 00023272).

Recenzenti: Prof. PhDr. Petr Charvát, DrSc.
PhDr. Petr Juřina, Ph.D.

Copyright: Národní muzeum 2022

ISBN: 978-80-7036-743-8 (pdf)

Fotografie na přední straně obálky: Búleutérion, Petr Juřina
Fotografie na zadní straně obálky: Pohled na Orvieto, Marína Zubajová

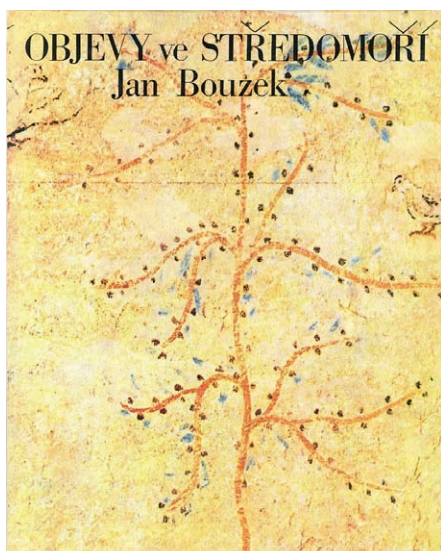
OBSAH

ÚVOD	Pavel Titz	5
KAPITOLA 1	Marika Tisucká: Syrská lokalita Katna	11
KAPITOLA 2	Věra Klontza–Jaklová : Santorini. Jeden ostrov, dva objevy, mnoho záhad	21
KAPITOLA 3	Lenka Vacinová: S barvou ven! Pestrá minulost antických soch	33
KAPITOLA 4	Marína Zubajová – Stanislava Kučová: (Ne)záhadní Etruskové. Nové objevy v Orvietu, někdejší etruské Velzně	53
KAPITOLA 5	Helena Svobodová: Sagalassos. Zapomenuté a znovu objevené město	71
KAPITOLA 6	Karel Kůt: Novinky z Germánie císaře Augusta	85
KAPITOLA 7	Jaroslava Schmidtová: Kus Říma nedaleko Bratislavy	101
Slovo závěrem		115
General summary		116
O autorech		117

ÚVOD

PAVEL TITZ

Přebal knihy Jana Bouzka *Objevy ve Středomoří* z roku 1979.

Zdroj obrázku: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.databazeknih.cz%2Fknihy%2Fobjevy-ve-stredomori-208508&psig=AOvVaw1RtbxRUB4-Zl_IeZtntPK&ust=1670338313902000&source=images&cd=vfe&ved=0CBAQjRxqFwoTCNDPn-KLd4vsCFQAAAAAdAAAAABAD

V roce 1979 vyšla v pražském nakladatelství Odeon, tedy před více jak 40 lety, kniha s názvem „Objevy ve Středomoří“. Jejím autorem byl klasický archeolog s mimořádným rozhledem a pozdější profesor Karlovy univerzity Jan Bouzek.

Svazek, který čtenář právě drží v rukou, se, jak dosvědčuje již samotný titul, k výše zmíněné knize otevřeně hlásí. Bouzkova kniha totiž ve své době, ba i v desetiletích následujících, sehrála skutečně výjimečnou roli. Rozněcovala ve svých čtenářích zájem o archeologii, a to o archeologii tehdy většině Čechoslováků obtížně přístupných oblastí. Zapalovala v nich touhu tato místa a na nich kdysi kvetoucí kultury lépe poznat alespoň skrze četbu. Z údivu nad mnohdy překvapivou rafinovaností budila obdiv k jejich někdejšími tvůrcům. Jan Bouzek tímto způsobem vtahoval své čtenáře do složitého, zdoluhavého a někdy i tápáním provázeného procesu archeologického poznání dávné minulosti. V době mnoha televizních kanálů s dokumenty a s bezbřehým množstvím informací na internetu se nedá očekávat, že by tato publikace sehrála podobnou roli jako její předobraz. Snad alespoň bude přívětivým průvodcem těm, kteří i v dnešní době rádi čtou a rádi poodkrývají závoj halící události dávno minulé.

Jistě není náhodou, že autoři následujících kapitol jsou všichni do jednoho někdejšími žáky a později i kolegy Jana Bouzka, který se stal postupem času všemi uznávaným nestorem klasické archeologie. Všichni se shodují, že právě „Bouzkovy Objevy“, jak se knize zjednodušeně říká, je kdysi nasměrovaly k archeologii obecné nebo klasické a sehrály tak v jejich profesním směřování zásadní roli. Klasická archeologie coby primárně (ne však výhradně) k antice a Středomoří orientovaná vědní disciplína byla do značné míry působením Jana Bouzka v Československu a později České republice ovlivňována a formována stejně jako všichni ti, kteří se na tomto poli pohybovali a pohybují.

Jan Bouzek (1935–2020) se vydání tohoto svazku bohužel nedožil. Autoři následujících kapitol se shodují, že jeho odchodem ztratili extrémně erudovaného kolegu, rádce mimořádných znalostí v oboru i mimo něj, vstřícného učitele, ale především mimořádného přítele a laskavého člověka. Psaní kapitol pro tuto publikaci tak pro ně bylo i jakousi příležitostí se k velkému učiteli v jistém smyslu opět připojit, a především od něj převzít pomyslnou pochodeň ve snaze přiblížit běžnému čtenáři alespoň některé z nedávných pokroků archeologie. Zároveň se ale všichni utvrdili v tom, že dnes již není v silách jediného člověka obsáhnout tolik témat, jako to dokázal on.

Během svého dlouhého profesionálního života podnikl Jan Bouzek řadu studijních a výzkumných cest. V Evropě a v Asii realizoval mnoho archeologických výzkumů na území své vlasti i v zemích oplývajících pozůstatky antické kultury. Zmíníme zde především jeho mnohaleté vykopávky na starořecké lokalitě Pistiros v Thrákii (dnes střední Bulharsko) nebo výzkum v občanskou válkou zničeném centru libanonského Bejrútu v roce 1996 pod patronací UNESCO. Při těchto výzkumech jej vždy provázeli jeho studenti. Z antického rámce se jakoby vymykají jeho

vykopávky na Sří Lance, ale i v tomto případě těžil ze svého velkého rozhledu, a i ve zdejších materiálu nalezl řadu pojmů k jemu dobře známému, západním směrem ležícímu světu. Všechny tyto zkušenosti vždy přetavil v množství odborných publikací, co je však pro nás důležité, také v řadu publikací adresovaných domácí laické veřejnosti.

Tematický i chronologický záběr původní knihy Jana Bouzka jako by zrcadlil šíři jeho vlastních odborných zájmů, které se zdaleka neomezovaly jen na Středomoří a antickou civilizaci, ale s chutí se zabíraly i dávnějším pravěkem nebo střeoevropským prostorem. Ve snaze pochopit zkoumané aspekty a fenomény lidských dějin je širší geografický i chronologický rámec ku prospěchu. Proto i tato nová kniha nabízí pestrost témat i přístupů jednotlivých autorů a kapitoly pokrývají nejen řecko-římskou problematiku čistě antického období a prostředí. Vesměs jde o určité vyjádření osobního odborného zájmu a zkušeností toho kterého autora.

Úvodní kapitola Mariky Tisucké nás přivádí na Přední východ doby bronzové. Toto prostředí je svědkem zrodu řady přelomových jevů v lidských dějinách a nemůžeme je opomenout už jen proto, že právě odsud přicházelo do východní části Středoziemního moře mnoho inspirativních impulsů, které měly vliv nejen na materiální kulturu zdejších obyvatel, ale i na jejich společenský život a jeho nehmotné aspekty.

V druhé kapitole se vydáme pod vedením Věry Klontza-Jaklové nějakých 100 km severně od Kréty na českým turistům dobře známý ostrov Santorin, někdejší Théra. Erupce tohoto vulkánů v době bronzové se přičinila o mimořádně detailní dochování tamní osady minojských obchodníků. Kvalita pozůstatků se dá srovnat snad jen s mnohem pozdějšími Pompeji a nabízí se nám tak mimořádný vhled do života tehdejších lidí. Ale přes mnoho úchvatných detailů před nás toto místo staví i množství zajímavých, ale zatím nevyřešených otázek.

Lenka Vacinová nám v následující kapitole přiblíží pro mnohé překvapivý, možná až obtížně přijatelný fakt, totiž, že bělostně zářivý mramor, který si s antikou běžně spojujeme, je na hony vzdálen někdejší realitě. Tato představa je produktem mnohem pozdější doby. Propojení archeologie s moderními přírodovědnými disciplínami v posledních letech vede k napravování tohoto rozšířeného omylu. Ale úspěch mnohdy závisí nejen na drahém přírodovědném vybavení, ale také na štěstí, kterého se však nedostalo zdaleka všem antickým mramorovým sochám.

Dvojice autorek nás ve čtvrté kapitole zavede do centra Apeninského poloostrova v časech, kdy mu ještě nedominovali Římané, ale jejich předchůdci, soupeři, ale začasté též i učitelé – Etruskové. Toto v mnoha ohledech zvláštní a jedinečné etnikum je čtenářům celého světa dobře známo z Waltariho románu „Tajemný Etrusk“ a tradičně je na ně pohlíženo právě skrze tajemnost jejich jazyka i teleologického způsobu myšlení. Stáňa Kučová s Marínou Zubajovou však neváhají tuto roušku tajemna s Etrusků sejmut.

V páté kapitole se s Helenou Svobodovou vydáme na území dnešního jihozápadního Turecka a navštívíme antické město Sagalassos. To leželo po staletí ukryto zrakům moderního světa vysoko v horách antické Pisidie. Památky tohoto města začaly být zkoumány a rekonstruovány teprve v posledních několika desetiletích, přesto již můžeme na jeho příkladu názorně popsat jeho ekonomický i kulturní rozkvět i překvapivý pád.

Profesor Jan Bouzek.

Zdroj obrázku: https://sofia.czechcentres.cz/img/http/czechcentres.cz/sofia/blog_posts/jan-bouzek1-%281%29.jpg/041705aacf2f-126b32136479abdac02f.jpg

Do střední Evropy v době rozmachu na samém počátku římského císařství nás v šesté kapitole pozve Karel Kůt. Kolem přelomu letopočtu vede první římský císař Augustus dobovačné války ve střední Evropě. Ta je v oněch dobách osídlena germánskými kmeny, které tak jsou nuceny stát se součástí antického světa za okolností a v míře, které vyvolají u některých kmenů mimořádný odpor. Archeologie má jedinečnou schopnost toto kritické období v dějinách střední Evropy zkoumat a doplnit spíše sporé písemné prameny, které máme k dispozici. A téměř kterýkoli nález může významně doplnit nebo změnit naši představu o tom, co se tu tehdy odehrávalo.

Následující kapitola a její autorka Jaroslava Schmidtová nás pro změnu vzdálí vlastnímu Středomoří, abychom (možná s překvapením) zjistili, že se doslova na dohled on našich současných hranic můžeme zcela oddat antické kultuře a atmosféře jinak vzdáleného Středomoří. Antika doslova ční ze země na Slovensku v dnešních Rusovcích, které jsou jižní městskou částí Bratislavy. Místní muzeum i množství v jeho okolí rozesetých památek jsou dokladem někdejší římské přítomnosti na dunajské hranici impéria. Tato lokalita společně s mnoha dalšími tvořícími „Římskou hranici“ se ocitly zaslouženě v roce 2021 na seznamu světového dědictví UNESCO.

**Vydejte se tedy spolu s námi do hlubin času, do hlubin země
a zkusme tak skrze zde nalezené artefakty proniknout blíže k těm,
kteří obývali tento svět dávno před námi!**

WALDGIRMES

ORVIETO

Středomoří s vyznačením
klíčových lokalit, o kterých
se v knize píše.

500 km

300 mi

GERULATA

SAGALASSOS

SANTORINI

KATNA

